

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

О.В. Гурна, О.Б. Чайковська, М.І. Чумарна

ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ

Конспекти уроків

4 клас

До підручника М.І. Чумарної

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 821.161.2:371.32
ББК 74.268.3
Г 95

Серію «Бібліотека вчителя» засновано 2007 р.

Рецензенти:
доцент, кандидат педагогічних наук
Онишків З.М.
вчитель вищої категорії, старший вчитель
Походжай Н.Я.

Гурна О.В.

Г 95 Літературне читання : конспекти уроків : 4 кл. : до підр.
Чумарної М.І. / О.В. Гурна, О.Б. Чайковська, М.І. Чу-
марна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2016. —
248 с. — (Серія «Бібліотека вчителя»).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)

ISBN 978-966-10-4349-6

У посібнику подано розгорнуті конспекти з літера-
турного читання, зміст яких відповідає навчальній про-
грамі МОН України, Державному стандарту початкової
освіти та підручнику «Літературне читання. 4 клас» (автор
М.І. Чумарна). Пропонуються зразки бесід, вправи на роз-
виток мовленнєвої діяльності, мовні ігри, вправи на роз-
виток техніки читання, цікавий додатковий матеріал.

Для вчителів початкових класів і студентів педагогіч-
них навчальних закладів.

УДК 821.161.2:371.32
ББК 74.268.3

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)
ISBN 978-966-10-4349-6

© Навчальна книга — Богдан, 2016

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Читанка для 4 класу — підручник, який узагальнює світоглядні уявлення дитини, здобуті в початкових класах, закріплює навички читання, всебічно поглиблює вміння вдумливо працювати як з літературним текстом, так і з науково-пізнавальним.

Читанка має особливу місію не лише у навчанні дитини, а й у вихованні її почуттів, розвитку творчості, художньої уяви.

Пропонований вам посібник створений для сучасної дитини, яка має доволі широке коло зацікавлень, багатий кругозір, вміє працювати з електронними носіями інформації. Головна її особливість — цілісність і послідовність у розвитку основної ідеї: виховання мудрої і відповідальної особистості, яка пізнає себе і світ довкола від найперших уявлень людства про природу світу, розкриває глибинні пласти міфотворчості і фольклору. Від усвідомлення величної місії людини в земному світі дитина переходить до основних сторінок історії рідного краю, відкриває для себе світ лицарства, пізнає звичаї і традиції рідного народу.

Підручник «Літературне читання» для 4 класу М.І.Чумарної створений за авторською концепцією цілісного всебічного творчого розвитку дитини і повністю відповідає вимогам чинної навчальної програми. Тексти, подані в ньому, не лише навчають дитину працювати з художнім текстом, поглиблюють вербальний розвиток дитини, а найперше — творять в її уяві цілісний образ світу, в якому живе сучасна людина, розширюють коло уявлень про походження нашої планети, всіх живих створінь. Кожен розділ підручника послідовно розвиває і поглиблює зміст попереднього. Засобами міфу, казки, притчі та інших видів народної творчості в учнів виховується почуття відповідальності за власні дії і вчинки, за майбутнє нашої землі. Ненав'язливо з першого рядка звучить тема значущості слова, рідної мови в житті людини, глибокої та усвідомленої любові до батьківщини.

Розвиток зв'язного мовлення в підручнику забезпечується великою кількістю різножанрових текстів, які дають можливість учням розрізняти види художнього мовлення, самим творчо працювати з текстами, виділяти основну думку та ідею твору.

Літературознавча пропедевтика забезпечується творчими завданнями, які дають можливість учням всебічно аналізувати характери літературних персонажів, їхні мотивації, давати морально-етичну оцінку поведінці героїв казок та оповідань, самостійно визначати різновиди художнього мовлення і вміти їх використовувати в самостійній творчості.

Словникова робота з текстами значно поглиблена завдяки введенню у підручник електронної версії допоміжного навчального матеріалу, вміщеного на диску, — електронної бібліотеки та відеотеки, картинної галереї, і найперше — електронного тлумачного словника української мови, інших допоміжних засобів візуалізації та аудіалізації художнього мовлення. Такий підручник з електронним додатком для учнів початкової школи в Україні видається вперше.

Пізнавальна функція підручника дуже широка: в ньому охоплено різні аспекти знань про природу світу, культуру та міфологію різних народів, особливу увагу приділено творам сучасних українських та зарубіжних письменників, які розширюють понятійне коло учнів засобами пригодницького та фантастичного жанрів.

Патріотично-виховна лінія читанки простежується у кожному розділі через послідовне поглиблення теми відповідальності літературного героя і юного читача за збереження природи та духовних скарбів рідного краю.

Зважаючи на новизну і змістову складність деяких текстів, особливо в перших розділах, подаємо методичні рекомендації для поглиблення їх розуміння. Конспекти уроків конкретизують форми роботи з учнями на уроці.

Кожна людина має усвідомлювати, що світ не існує поза її свідомістю. Він живе без нас, але в свідомості людини проявляється лише з народженням. Кожна людина бачить і сприймає світ по-своєму, виділяючи в ньому найважливіші речі, явища, поняття. Тому всесвіт кожної людини — унікальний і неповторний, і даремно в народі кажуть: «У кожного — своя правда».

Але існують універсальні закони світу, які дитина має засвоювати і розуміти змалечку. І найкращим «підручником» для вивчення цих законів є казка, міф, а також живе споглядання явищ природи.

Читанка не випадково починається з вірша Дмитра Павличка «Рідна мова»: свідомість людини, світ її думок, почуттів, емоцій — це світ мови. Кожна дитина має ще в ранньому віці засвоїти, що її маленьке «Я» насправді дуже велике: в ньому закодовано досвід усіх попередніх поколінь, з нього виростають всі наступні покоління. Кожній людині в цьому світі визначено особливу місію, і повноцінно вдається її здійснити тому, хто усвідомлює просту істину: «Я» людини складається з чотирьох основних проявів — «Я» (власне «я» в тілі), «Я» — сім'я, родина, «Я» — частка народу і «Я» — частка людства.

«Скажи собі, дитино, хто ти є», — і відповідь має звучати: «Я є дитя Боже». А з цього усвідомлення має вирости відповідальність за своє життя, вчинки, дії і думки. Усвідомлюючи себе дитятком Божим, кожна дитина повинна щомиті пам'ятати, що хоча вона й не бачить свого творця, а лише його творіння, Він її завжди бачить і чує її слова, думки, відчуває любов чи ненависть. Бо Він споконвіку живе в душі людини як Слово. Бог є Слово, і кожна людська думка є відображенням Його думок. Тому, пам'ятаючи про це, «допоки в серці буде рідна мова», — людина може подолати всі випробування в житті.

У багатьох логічно постає питання: чому саме рідна мова? Хіба не важливо, якою мовою розмовляти?

Рідна мова передається людині генетично. Якщо декілька поколінь в роду розмовляли однією мовою, то ця мова вже є для дитини «ключем» до генетичного коду свого роду, оберегом. Відомі факти, коли дитина змалечку «атакується» одразу кількома різними мовами. Це може привести до психічних зрушень і зниження розумової діяльності. Бо раннє вивчення іноземних мов до часу, коли в дитині природно формується «мислене дерево» рідної мови, нагадує прищеплення чужорідних ростків до ще не сформованого стебельця незрілої рослини.

Пригадайте слова геніального Павла Тичини про рідну мову: «Бо то не просто мова, звуки, не словникові холоди: в них чути піт, і біль, і муки, — чуття єдиної родини».

Ми часто наголошуємо на крилатому вислові «Мова — душа народу», але практично акцентуємо лише на комунікативній функції мови. Комунікативну функцію може виконувати будь-яка інша мова, а от функцію рідної душі не замінить ніщо...

Роль мови в людині настільки глобальна і всеоб'ємна, що недаремно ідею сили і значимості слова в розбудові людського «Я» проводимо через весь підручник.

Коли і як виникла мова? Ніхто сьогодні не може цього точно засвідчити, але вся світова міфологія стверджує, що людина була народжена з думок Бога, і вони засіялися у ній як Мова.

Всі живі створіння мають засоби комунікації: рослини спілкуються запахами, кольорами, тонкими вібраціями своїх листочків, птахи і тварини мають звукову сигнальну систему. Але мова людини наповнена думками Творця, — і вона зрозуміла всім живим створінням.

Міфи різних народів стверджують це по-різному, а одна з давніх східних легенд розповідає, що коли Бог створив світ, дав кожній речі імена. Так виникла Мова. А потім навчив цієї Мови першу людину і сказав ангелам поклонитися їй. Вони були вражені — адже людина значно далі стоїть від Творця, ніж Його найперші слуги. Тоді сказав Бог: «Назвіть імена сотвореного». І ангели не змогли назвати, а людина змогла. І тому поклонилися ангели людині.

Зверніть увагу в текстах біблійно-міфологічного змісту, що найпершу роль у творенні світу відіграє саме Слово. «І сказав Бог», — так починається кожна тема Творення у Книзі Буття. Все збувається по сказаному Богом Слово.

Подібно розкривається роль всетворящего Слова у карело-фінському епосі «Калевала». Перший чоловік-творець Вяйнемейнен іде по світу і співає — і за кожним його словом народжуються гори, ліси, постають видолінки, зелені луки. Одна з легенд розповідає, що колись Праматір світу народила все суще, виспівуючи барвистий світ довкола себе.

Українська міфологія — мабуть, найдревніша міфологія світу. Ми звикли слово «міф» вживати у контексті грецької чи римської епічної спадщини. Слід зазначити, що особливої різниці між цими жанрами нема, все залежить від того, яка назва найчастіше побутує на тій чи іншій території. Оскільки слово «міф» (мітос) грецькою означає казка, переказ, оповідання — про минуле, навколишній світ, де описано події за участю богів, демонів і героїв та історії про походження світу, а в писемній літературі найчастіше побутують саме історії грецьких богів, тому слово міф виділяється як окремий жанр. Але насправді українські казки — це теж міфи про героїв нашої землі, і давні перекази про героїв Іллю Муромця, Добриню Микитовича або Олексія Поповича слід розглядати як міфи (так само, як міфи про подвиги Геракла).

Найдавнішими у світовій міфології є так звані космогонічні міфи — алегоричні розповіді про закони творення світу. Український міф про Білобога і Чорнобога належить саме до таких міфів, у яких дуже точно передано ідею єдності світу в його дуальній природі. Білобог — небесна, духовна іпостась Рода-Вседержителя: він приносить у світ зерно, а зерно — це символ задуму, ідеї, засіву думки (проведіть аналогію із притчею про сівача із Євангелії). Білобог приносить у світ безсмертні душі, які світлим іскрами злітають у небо.

Чорнобог — це володар земних створінь: він приносить жменьку землі, засіває її на дні океану і піднімає на поверхню земну сушу. Саме Чорнобог стає творцем матеріального світу. Але душі, які належать Чорнобогу, тобто землі, уже не здатні підніматися в небо: вони розповзаються гадям по землі і злітають чорними круками. Але вони теж безсмертні, сказано в міфі, бо теж є часткою Рода-Вседержителя.

В міфі не сказано, що Білобог є добро, а Чорнобог — зло. Як не можна сказати, що добром є день, а злом — ніч. Міф говорить про дуальну природу світу, в якому є і світло, і темрява, і правда, і кривда, і життя — і смерть. А людській душі дається вибір: чи її душа хоче жити у світлі білобожої правди і прагнути злетіти в небо, чи поглинутися жадібністю накопичення земних благ, заздрістю й ненаситністю земного існування, — і по смерті не мати сили легко піднятися в небо.

А про це вже розповідають усі казки так званого побутового змісту, в яких завжди виступають героями жадібний багач та щирий і правдивий бідняк.

За усталеною традицією, українські оповідання про героїв нашої землі, про чарівні превтілення й героїчні подвиги називаємо казками, билинами, бувальщинами й легендами, а всі історії про створення світу — міфами. Окремі міфи складаються у міфологію того чи іншого народу, яка лежить в основі характерного для нього світогляду. Тому до поняття «українська міфологія» включаємо і казки, і пісні епічного характеру, в яких оспівується тема світотвору, — колядки, щедрівки, гаївкові забави. В них відображається дуже глибокий світ релігійних та світоглядних уявлень наших пращурів, який дуже часто вписується в коло сучасних наукових уявлень.

Виходячи з цього, недоцільним вважається називати казками побутові оповідки — на взірць «Язикатої Хвеськи» чи історій про жадібного багатія. Це — фольклор, в якому відображаються характери та побут людей зовсім недавнього часу, а казка своїм корінням сягає початку світу.

Окремий вид повчальної, релігійно-філософської усної народної творчості — притчі. «Відкрию у притчах уста свої, розповім про тайни від початку світу», — сказано в Євангелії. Виявляється, за побутовою оболонкою притчі Христос, учитель всього людства, приховав великі таємниці Божого творення: «Притча про сівача», «Про гірчичне зерно», «Про робітників у винограднику», «Про Царство Боже», — всі вони містять в собі знання про принципи творення світу і закони взаємодії людини з Богом. 12 Христових притч склали основу Його вчення і ось уже понад дві тисячі років змінюють свідомість людей.

Легенди як жанр мають значно менше смислове наповнення: це швидше метафоричні, поетичні історії, які рідко бувають пов'язані з конкретними історичними подіями. Але в них теж відображений досвід спілкування людини з природою.

Байка, як слушно зауважує Франко, — це своєрідне намагання людини заховати свої шкідливі звички за поведками звірят. Але саме цим байка інколи завдає шкоди дитячій свідомості: діти по своїй природі дуже правдиві. Вони ще не розуміють таких форм неправди, як жарт чи байка. Сучасні діти, які уже звикли в такому віці читати енциклопедичні книжки, дивитися документальні фільми про життя тварин, не так охоче сприймають байку, яка не зовсім їм зрозуміла. Тому байки варто подавати паралельно з науковими даними про характер чи поведки тієї чи іншої тварини.

Детальніше зупиняємось на тематиці саме перших двох розділів, які насичені доволі складним міфологічним матеріалом. Логічне продовження тема відповідальності людини за подарований їй світ розкривається у розділі «Я світу у пригоді стану». Адже це — основний закон всіх героїчних українських казок: світ розкриває свої багатства перед тим, хто здатен проявити любов, милосердя і доброту до усіх царств природи. Другий закон казки — закон вільного вибору життєвої дороги: «Добрий козак завжди по волі ходить».

Третій закон яскраво виражений у казці про Іллю Муромця: «Сила твоя — від рідної землі». Цією силою не можна вихвалитися, бо істинна сила людини — у її правдивому відкритому серці.

Закон єдності людини з природою полягає в усвідомленні того, що всі створіння підлягають Божій справедливості. Тому наступний розділ називається «Ми — однієї крові». Це — цитата з геніального твору Ред'ярда Кіплінга «Мауглі». Фрагмент цього твору подається в читанці для позакласного читання. Діти повинні розуміти, що у тваринному й рослинному світі теж проявлена батьківська любов до дитини. Тут людина повинна бути особливо обережна — бо природа не завжди може захистити себе. Тому для справжньої людини, яка прагне навчитися любові до людей, так важливо вчинити те, до чого закликає поет Б.-І. Антонич: «Навчися лісової мови із книги лисів та сарнят». Добре, якщо є можливість провести хоч один урок на природі, вслухаючись у звуки довколишнього світу. Адже сучасні діти так мало слухають живі голоси довкілля!

Цей світоглядний блок творів, які спонукають дитину побачити і відчутти себе в оркестрі всесвіту, логічно продовжується темами, які розкривають активну дію людини серед природи: це виникнення писемності в її різновидах, початки державотворення і творення книжної культури. І святий обов'язок не лише творити, а й захищати рідну землю, розкривається у розділі «Геройському роду нема переводу».

Вперше у шкільному підручнику подається уривок із захоплюючого твору маловідомих авторів про українську робінзонаду. В нинішній час дуже важливо повернутися до забутої і відкинутої радянською системою освіти літературної спадщини, яка вносить у життя дітей заряд оптимізму, віри у власні сили.

«Фантастичні мандрівки у світі чудес і в космосі» — найбільш ваговитий і насичений розділ, в якому вміщені уривки з найкращих творів світової класики, а також сучасні твори українських письменників, які відповідають зацікавленню сучасних маленьких читачів. Саме завдяки прочитанню цих творів можна заохочувати дітей до власної творчості, фантазії. Адже метою літературного виховання є не вторинне споживання й відтворення чужих думок та ідей, а розвиток творчого потенціалу самої дитини.

В «Літературному колі» учні зустрінуться зі знайомими іменами класиків української літератури і відкриють нові сторінки їхньої творчості. Вперше у підручнику подано маловідомий твір Павла Тичини — «Як Дуб із Вітровієм бився». Цей твір написаний в період другої світової війни, і автор показав незламну силу українського народу, про який в іншому творі він писав: «Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була». Твір дуже актуальний саме сьогодні, коли Україна знову вистоює в боротьбі проти лютого Вітровія.

«Я — твоя кровинка, Україно», — так називається останній розділ підручника, який поглиблено завершує наскрізну тему — тему любові до рідної земля.

Сподіваємось, що електронна версія підручника, вміщена на компакт-диску, а також конспекти уроків, розроблені Оксаною Василівною Гурною та Оксаною Богданівною Чайковською — вчителями вищої категорії Львівської спеціалізованої загальноосвітньої школи 1-3 ступенів №8 з поглибленим вивченням німецької мови, суттєво доповнять вашу радість спілкування з цією книжкою.

Марія Чумарна

**ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ
ЗА ПІДРУЧНИКОМ МАРІЇ ЧУМАРНОЇ
І СЕМЕСТР
(3 години на тиждень)**

№ з/п	Тема уроку	Сторінки підручника	Дата
СВІТ НАРОДИВСЯ ДЛЯ МЕНЕ			
1.	<i>Вступ. Ознайомлення з підручником.</i> Дмитро Павличко «Рідна мова».	1–4	
2.	<i>Що більше ми пізнаємо світ, то більшим він стає для нас.</i> Вступ до теми: «Світ народився для мене». Марія Чумарна «Осіннє листя облітає».	5–7	
3.	<i>Ця мудрість пройшла крізь віки.</i> «Казки, міфи і легенди про творення світу». Українська стародавня колядка «Коли не було з нашіада світа». Давньоукраїнський міф «Род-Все-держитель, Білобог і Чорнобог».	8–10	
4.	<i>Життя — це просто дивна казка, в яку приходимо лиш раз.</i> «Як виникло життя на Землі» (стаття в підручнику).	11	
5.	<i>Життя — це просто дивна казка, в яку приходимо лиш раз (продовження).</i> «Сотворення світу» (з «Книги Буття» Старого Завіту).	12–15	
6.	<i>... Бо прийшли ми у світ — любити!</i> Прислів'я. Загадка. Микола Руденко «Думає сонце житом-пшеницею».	15–16	
7.	<i>Народ скаже — як зав'яже.</i> «Про велетів і майбутніх людей» (переказ). «Лелеки» (легенда). «Соловейко» (легенда).	17–19	
8.	<i>Ну й гарно все придумав Бог...</i> Підсумок за темою «Світ народився для мене». Акрівірш «Легенда». Дмитро Павличко «Звернення». Галина Кирпа «Ну й гарно все придумав Бог!».	19–20	
9.	<i>Урок позакласного читання.</i>		
Я НАРОДИВСЯ ДЛЯ СВІТУ			
10.	<i>Як людина з'явилася на Землі...</i> Вступ до теми «Я народився для світу». Акрівірш «Людина». Марія Чумарна «Перші люди на землі».	21–22	
11.	<i>Про перших людей.</i> Із книги індіанців кіче «Пополь-Вух».	23–25	
12.	<i>З казки слова не викинеш.</i> Українська народна казка «Яйце-райце».	26–33	
13.	<i>Перша казка про творення світу.</i> Українська народна казка «Яйце-райце» (продовження).	26–33	
14.	<i>Ти знаєш, що ти людина?..</i> Василь Симоненко «Ти знаєш, що ти — людина?».	34	
15.	<i>Із слова починається людина...</i> Вислови про слово. Народна притча «Сила слова». Акрівірш «Слово». Прислів'я.	35–36	
16.	<i>Урок позакласного читання.</i>		
Я СВІТУ У ПРИГОДІ СТАНУ			
17.	<i>Коли казка мудрість сіє, тоді народжуються мрії.</i> Вступ до теми «Я світу у пригоді стану». Акрівірш «Казка». Марія Чумарна «В казковім світі».	37–39	
18.	<i>Казка — мудрим людям підказка.</i> «Які бувають казки» (стаття в підручнику). Українська народна казка «Ілля Муромець».	40–45	

19.	Усяке в світі діється, про всяке в казці мовиться. Українська народна казка «Ілля Муромець» (продовження). Прислів'я.	40–45	
20.	Друзі пізнаються в біді. Українська народна казка «Про бідного парубка й царівну». Прислів'я.	46–53	
21.	Як прийде туга, пізнаєш друга. Українська народна казка «Про бідного парубка й царівну» (продовження).	46–53	
22.	Праця чоловіка годує, а лінь марнує. Соціально-побутові казки «Ремесло царевича», «Золота пшениця».	54–56	
23.	Поважай кожну людину, бо вона — дитя Боже. Притчі: «Про самарянина», «Годинникові колеса».	57–58	
24.	Щоб рибку з'їсти, треба в воду лізти. Притчі: «Корінь і стебло», «Треба нахилитися». Підсумок за темою.	58–60	
25.	Урок позакласного читання.		
РОЗКАЖУ ВАМ БАЙКУ			
26.	Що таке байка і хто такий байкар? Вступ до теми «Розкажу вам байку». Акрівірш «Байка». Іван Франко «Байка про байку».	60–63	
27.	Не тим цікава байка, що говорить неправду, а тим, що під лушпиною тої неправди криє велику правду. Іван Франко «Байка про байку» (продовження).	63–66	
28.	Перший байкар світу. Езоп. Байка «Лисиця і ворона».		
29.	Здається, байка просто бреше, а справді — ясну правду чеше. Народна байка «Хвалькувата муха». Леонід Глібов «Муха і Бджола».		
30.	Хоч розповідь коротка й жартівлива, мета її ясна й правдива. Марія Чумарна «Про хвалькуватого Горобця». Підсумок за темою.		
31.	Урок позакласного читання.		
МИ — ОДНІЄЇ КРОВІ			
32.	Людина — дитя природи. Вступ до теми. Акрівірш «Рідня». Мирослава Кулик «Пахне ліс осінній». Дмитро Чередниченко «Бабине літо». Народні прикмети.	71–72	
33.	Світло батьківської любові. Микола Вінграновський «Гусенятко».	73–78	
34.	Один батько важить більше, ніж сто вчителів. Микола Вінграновський «Гусенятко» (продовження).	73–78	
35.	Мову рідної природи розуміти серцем вчись. Василь Сухомлинський «Гавеня і соловей». Богдан-Ігор Антонич «Ліс». Оксана Сенатович «Друже мій». Загадки.	78–80	
36.	Урок позакласного читання.		
КОЛИ ЩЕ НЕ БУЛО ПИСЬМА			
37.	До сучасного письма людство йшло поволі... Вступ до теми. Акрівірш «Книга». «Перші писемні знаки» (стаття).	81–82	
38.	Листи, які нелегко читати. Ред'ярд Кіплінг «Як написали найпершого листа».	82–89	
39.	Страшенно прикро не вміти писати. Ред'ярд Кіплінг «Як написали найпершого листа» (продовження).	82–89	
40.	Нарешті виникло письмо. Предметні листи. «Знамениті дари» (за Геродотом). Найдавніші українські книги.	89–90	

41.	Очі тримати донизу, а душу — вгору. Повчання дітям від князя Володимира Мономаха. Віктор Близнець «Ярослав Мудрий».	91–93	
42.	Найголовніше й найбільше з усіх наших міст. Анатолій Григорук «Наша столиця Київ».	93–94	
43.	<i>Урок позакласного читання.</i>		
ГЕРОЙСЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ			
44.	Воля дорожча за життя. <i>Вступ до теми.</i> Акрівірш «Україна». Володимир Малик «Воєвода Дмитро».	95–97	
45.	Колись вони нові міста творили. «Король Данило» (за Антоном Лотоцьким). Прислів'я.	97–98	
46.	Козацька слава не вмере, не загине. Українська народна пісня «Гей, там на горі Січ іде».	99	
47.	Справжні герої — захисники рідної землі. Марія Хоросницька «Запорозька Січ». Підсумок за темою.	100	
48.	<i>Підсумовуємо прочитане за I семестр.</i>		
49.	<i>Урок позакласного читання.</i>		

II СЕМЕСТР
(4 години на тиждень)

№ з/п	Тема уроку	Сторінки підручника	Дата
З НОВИМ РОКОМ, З КОЛЯДОЮ!			
50.	Зима щедра святами. Вступ до теми. Акрівірш «Коляда». «Зимові свята» (стаття).	101–102	
51.	Зиму можна не тільки побачити, зиму можна навіть почути. Платон Воронько «Перший сніг». Василь Сухомлинський «Як дзвенять сніжинки».	103	
52.	Краса зими мовою віршів. Марійка Підгірянка «Сипле, сипле, сипле сніг». Загадка.	104	
53.	У лісі грається зима. Олександр Копиленко «У лісі взимку». Скоромовка. Загадка.	105–106	
54.	Колядуємо та вінуємо. Колядка «Добрий вечір тобі...». Посівання «Сію, сію, посіваю...».	107	
55.	Вже Різдво прийшло до хати, всім пора колядувати! Віншування «Я маленький хлопчик». Підсумок за темою.	108	
56.	<i>Урок позакласного читання.</i>		
ФАНТАСТИЧНІ МАНДРІВКИ У СВІТІ ЧУДЕС І В КОСМОСІ			
57.	Де найкраще місце на землі? <i>Вступ до теми.</i> Акрівірш «Земля».	109	
58.	Новорічні дива. Моріс Метерлінк «Блакитний птах» (уривки з п'єси).	110–119	
59.	В новорічну ніч усе таке казкове... Моріс Метерлінк «Блакитний птах» (продовження).	110–119	
60.	То ж мріймо, скільки душа наша просить, вона нам в майбутньому щастя приносить. Моріс Метерлінк «Блакитний птах» (продовження).	110–119	

61.	Без пригод не буває дитинства. Всеволод Нестайко «Дід Мороз у підвалі» (уривок із повісті «Чарівні окуляри»).	120–128	
62.	А воно таки приємно — робить добро тасмно. Всеволод Нестайко «Дід Мороз у підвалі» (уривок із повісті «Чарівні окуляри»). Продовження. Марія Чумарна «Біле ангелятко».	120–128	
63.	Подорожі і мандрівки. Українська народна казка «Як Іван до Сонця ходив».	129–133	
64.	Найдавніші мандрівники — герої казок. Українська народна казка «Як Іван до Сонця ходив» (продовження).	129–133	
65.	Урок позакласного читання.		
66.	Розумний з книжок знання бере. «Зірка на ім'я Сонце» (з книги «Планета Земля»). Прислів'я. «Український робінзон» (стаття).	133–134	
67.	Де руки й охота, там скоро робота. Ігор Федів та Вал. Злотополець «Життя та дивовижні пригоди козака Миколи на безлюдному острові».	135–139	
68.	Не тільки вижити, а й залишитися людиною. Ігор Федів та Вал. Злотополець «Життя та дивовижні пригоди козака Миколи на безлюдному острові» (продовження).	135–139	
69.	Щасливий, хто сни має милі! Льюїс Керрол «Пригоди Аліси в Дивокраї» (уривки з повісті). «Білий кролик».	140–142	
70.	Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, фантазії і творчості. Льюїс Керрол «Як Алісу вигнало вгору». Скоромовки.	142–144	
71.	У світі немає нічого кращого за дружбу. Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц» (уривки з повісті). III частина.	145–146	
72.	Не варто гніватися на дорослих. Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц» (уривки з повісті). IV частина.	146–149	
73.	Подбаймо про Землю разом. Антуан де Сент-Екзюпері «Маленький принц» (уривки з повісті). V частина.	149–152	
74.	Урок позакласного читання.		
75.	Всесвіт нам бентежить мрії. «Про астероїди» (з «Енциклопедії»). «Про Місяць» (жарт). «Стародавня астрономія» (із книги «Найцікавіше про космос»).	152–153	
76.	Якби всі жили у мирі і злагоді... Марія Чумарна «Планета рожевого світанку».	154–160	
77.	Нема пам'яті — і нема майбутнього. Марія Чумарна «Планета рожевого світанку». Продовження.	154–160	
78.	Нема землі такої, як у нас. Василь Симоненко «Я не бував за дальніми морями». Анатолій Качан «Летючий корабель».	161–162	
79.	Підсумок за темою.		
80.	Урок позакласного читання.		
ЛІТЕРАТУРНЕ КОЛО			
81.	Серед книжок, як і серед людей, можна потрапити в гарне товариство. Вступ до теми. Акровірш «Література». Улюблені письменники.	163–164	
82.	Жила колись на світі Леся... Леся Храплива «Колись весною на Волині».	164–168	

83.	На шлях я вийшла ранньою весною... Леся Храплива «Колись весною на Волині» (продовження).	164–168	
84.	Вчитаймося в Лесине слово іскристе. Леся Українка «Тішся, дитино, поки ще маленька».	168–169	
85.	Ні, я жива, я вічно буду жити... Леся Українка «Хотіла б я пісню стати...», «Вже сонечко в море сіда...».	169–170	
86.	Шевченкові твори сяють, мов зорі. Тарас Шевченко «Що воно там, за горою?» (уривок з повісті «Княгиня»).	171–173	
87.	Тарасові думки будуть жити віки. Тарас Шевченко «Що воно там, за горою?» (уривок з повісті «Княгиня»). Продовження.	171–173	
88.	<i>Урок позакласного читання.</i>		
89.	Вчитайтеся, вслухайтеся в Шевченкове слово... Тарас Шевченко «І досі сниться...».	174	
90.	Хто Шевченка прочитав, той багатіший серцем став. Тарас Шевченко «Ой діброво, темний гаю». Прислів'я.	174–175	
91.	Маленька казка, а розуму навчас. Іван Франко «Лисичка і Рак».	176–177	
92.	Франко і поезія. Іван Франко «Розвивайся, лозо, борзо».	177	
93.	Краса природи в поезії Максима Рильського. Максим Рильський «Цвітуть бузки, садок біліє».	178	
94.	Що означає бути людиною? Максим Рильський «Синові».	178–179	
95.	<i>Урок позакласного читання.</i>		
96.	Дивний мрійник з очима дитини і розумом філософа. Павло Тичина «Як Дуб із Вітровієм бився».	180–181	
97.	Якими можуть бути дуб і вітер? Павло Тичина «Як Дуб із Вітровієм бився» (продовження).	180–181	
98.	Королева української поезії. Ліна Костенко «Веселий дощ».	182	
99.	У світлому храмі природи. Ліна Костенко «Природа мудра».	182–183	
100.	Ну що б, здавалося, слова... Анатолій Камінчук «Про мову». Загадки.	184	
101.	Братня любов краще кам'яної стіни. Михайло Слабошпицький «Брат знаменитого воротаря».	185–191	
102.	Воротарський хліб не з медом. Михайло Слабошпицький «Брат знаменитого воротаря» (продовження). Скоромовка. Прислів'я.	185–191	
103.	<i>Урок позакласного читання.</i>		
104.	Дмитро Павличко — дітям. Дмитро Павличко «Мамине слово».	192	
105.	Знай і шануй державні символи України! Дмитро Павличко «Наш прапор».	192–193	
106.	Хай кожен день до кожного приходять, як весна! Анатолій Костецький «Пісня для всіх». Микола Вінграновський «Сама собою річка ця тече».	193–194	
107.	<i>Тематичне оцінювання за темою «Літературне коло».</i>		
108.	<i>Урок позакласного читання.</i>		

Я — ТВОЯ КРОВИНКА, УКРАЇНО!			
109.	Нема без кореня рослини, а нас, людей, без Батьківщини. Вступ до теми. Акрівірш «Край». Марія Чумарна «З Україною в серці».	195–196	
110.	Люби і знай свій рідний край. Валерій Шевчук «Дорога історії». Микола Чернявський «Рідний край».	197–198	
111.	В чужім краю і пташка не співає. Калмицька народна казка «Казка про рідний край».	199–200	
112.	Продовжуємо подорож у калмицьку народну казку. Калмицька народна казка «Казка про рідний край». Прислів'я. <i>Перевірка навичок читання мовчки.</i>	199–200	
113.	Де рідний край, там і рай. Ліна Костенко «Усе моє, все зветься Україна». <i>Перевірка навичок читання вголос.</i>	201	
114.	Україна — єдина країна. Слова великих українців про рідну землю. <i>Перевірка навичок читання вголос.</i>	201	
115.	Духовний гімн українського народу. Олександр Кониський «Молитва за Україну».	202	
116.	Я — твоя кровинка, Україно! <i>Підсумок за темою «Я — твоя кровинка, Україно!».</i>	203	
117.	<i>Урок позакласного читання.</i>		

I. СВІТ НАРОДИВСЯ ДЛЯ МЕНЕ

УРОК 1

Вступ. Ознайомлення з підручником

Дата

Клас

Матеріал уроку. Дмитро Павличко «Рідна мова».

Мета. Ознайомити учнів з новим підручником, його структурою; навчити вразно читати вірші, правильно інтонувати речення; розширити знання дітей про цінності в житті людини; довести до відома учнів розуміння життя як найвищої цінності.

Обладнання. Малюнок обкладинки підручника збільшених розмірів, збірка віршів Дмитра Павличка «Де найкраще місце на землі».

Додатковий

матеріал до уроку

Хід уроку

I. Ознайомлення з новим підручником «Літературне читання».

1. Бесіда учителя з учнями.

- Розкажіть, які книжки ви прочитали влітку.
- Яка книжка вам найбільше сподобалась? Чому?
- Чи звертали ви увагу на ілюстрації в книжках, які ви читали?
- Чи часто ви ходили до бібліотеки?

Діти обмінюються враженнями.

2. Ознайомлення з підручником.

Учитель ознайомлює учнів з новим підручником, за яким вони працюватимуть на уроках літературного читання у 4 класі, звертає увагу на прізвище автора.

3. Відомості про автора.

Марія Іванівна Чумарна народилася 19 серпня 1952 року на Тернопільщині, в селі Рекшині Бережанського району. В сім'ї було п'ятеро дітей. Марія була третьою дитиною. З третього класу батьки вирішили віддати її на навчання в Бережанську школу-інтернат, аби дати донечці повноцінну освіту. Цю ж школу закінчили згодом усі діти. По закінченні школи в 1969 році Марія Чумарна вступила на філологічний факультет Львівського державного університету. Коли вона навчалася на другому курсі, трагічно загинув батько. В матері залишилося на руках п'ятеро дітей. Марія змушена була перевестися на заочну форму навчання і разом з чоловіком, поетом Богданом Чипурком, вони почали своє трудове життя. 18 років працювали в різних місцях. Марія Чумарна вчителювала, працювала редактором районної газети у Збаражі Тернопільської області, а в 1975 році переїхала до Львова, де влаштувалася на посаду редактора багатотиражної газети на заводі «Мікроприлад».

В 1982 році у видавництві «Радянський письменник» вийшла її перша поетична збірка «Сонячна музика», за яку поетесу прийняли у члени Спілки письменників України. Друга поетична збірка вийшла у тому ж видавництві в 1986 році, а третя побачила світ у видавництві «Каменярь» 1990 року.

Коли Україна здобула свою незалежність, Марія Чумарна реалізувала свою велику мрію — створила школу, в якій вона хотіла розвивати вільних творчих дітей, виховувати їх на засадах української культури.

Авторська школа Марії Чумарної стала ровесницею молодій українській державі: наказ про її створення було підписано 24 серпня 1991 року.

Марія Чумарна була директором школи до 2006 року. Згодом почала працювати ведучою авторських телевізійних програм «Літературний Львів» та «Феномен України» на Львівській студії телебачення.

З-під пера письменниці вийшли дві книги альбомного формату, присвячені творчості Кобзаря: «Тихий ангел пролетів» та «За Тебе молюсь». За останню книгу вона удостоєна премії імені В'ячеслава Чорновола.

Марія Чумарна — автор понад 60 книг: серед них 9 поетичних збірок, 2 романи, 13 наукових розвідок про звичаєву культуру українців та її символіку, а також 23 книжки для дітей: Буквар, читанка «Зернятко», посібники для вчителів та батьків про мовний розвиток дитини «Королівство мови», «Звуки і слова», «Семицвітка» та інші.

Книжки Марії Чумарної оформляють уже її внучки — Марія Михалюк та Христина Чипурко.

4. Ознайомлення з умовними позначеннями.

Діти розглядають титульну сторінку, форзац, ознайомлюються зі змістом, читають назви розділів.

- Які розділи вам знайомі?
- Які назви розділів для вас нові?
- Що таке піктограма?

Піктограма — умовний малюнок із зображенням будь-яких дій, явищ, предметів і т.д. Піктограми походять із давніх часів, де вони використовувалися як вид письма.

- Розгляньте піктограми. Що на кожній намальовано?
- Чому, на вашу думку, художник на піктограмах зобразив лупу, квіточку, перо, книжку, пензлик?

5. Звертання Читанки до свого читача.

Зачитує вчитель.

- Які таємниці ви відкриєте для себе у четвертому класі?
- Хто стане нашими друзями?
- Чим ви зможете поповнити Скарбницю?
- А чим можна відкрити Скарбницю?
- Чого бажає вам Читанка?

II. Мовна розминка

Клас ділиться на дві команди:

I команда добирає слова, які б стосувалися зовнішності посібника «Літературне читання», а II команда — наповненості. Перемагає та команда, яка добере найбільшу кількість слів.

I команда (підручник, форзац, закладка, титулка, сторінка, аркуш, зміст, назви розділів...)

II команда (оповідання, казка, вірш, скороговка, приказка, легенда, байка, пісня, прислів'я...)

III. Повідомлення теми і мети уроку.

— Згадайте, які вірші Дмитра Павличка ви читали і, можливо, знаєте напам'ять.

Вчитель зачитує уривки з віршів Д. Павличка, а діти говорять їх назву.

1. «Це зелені хмари яворів
заступили неба синій став». («*Де найкраще місце на землі*»)
2. «Наче вулик, наша школа.
Вся вона гуде, як рій». («*Школа*»)
3. «Хтось постукав уночі.
Швидко я знайшов ключі». («*Нічний гість*»)
4. «До кравця, до свого друга
вбіг задиханий папуга». («*Папуга*»)
5. «Як виросту — збудую хату,
на хаті колесо приб'ю». («*Мрія*»)
6. «За кермом сидів гном,
поруч його жона». («*Гном*»)

Пригадайте, які вірші Дмитра Павличка ви вивчали у 3 класі на уроках літературного читання.

IV. Опрацювання вірша Дмитра Павличка «Рідна мова».

Слово вчителя.

Поет створив багато ліричних віршів. Але особливу увагу привертають твори, присвячені рідній мові. Проблема розвитку української мови, національної культури була для нього важливою й досить болючою.

Він навчався у польській школі, де його рідна українська мова була суворо заборонена. «За мову мужицьку не раз на коліна довелося у школі ставати мені», — писав поет в одному з віршів.

Мова — це духовна коштовність. Кожен народ звеличує себе перед світом через надбання своєї душі, своєї мудрості, передає із покоління в покоління свій досвід, культуру, традиції. Мова творить народ, веде нас на вершину знань, відчиняє двері до духовної скарбниці людства. Це духовний заповіт, який «...у спадок віддали мені мої батьки і предки невідомі, що гинули за неї на вогні», — пише поет.

1. Читання вірша вчителем.

— Послухайте уважно вірш.

— Зверніть увагу, з якою інтонацією я його буду читати, де робитиму паузи.

2. Читання вірша мовчки.

3. Повторне читання вірша вголос «ланцюжком». Відповіді на запитання.

— Що поет запитав у дитини? А як ви можете відповісти на запитання «хто ти є»?

— З ким автор порівнює дитину?

Цей вірш вчить нас любити рідну мову, шанувати й розвивати її, берегти, бо в ній — наша велич, наше безсмертя: тільки через рідну мову людина може пізнати саму себе, своє призначення в цьому світі. Мова відкриває в серці людини всі стежки і дороги, дає силу здолати найважчі випробування.

4. Словникова робота.

— Як ви розумієте слова *далечінь*, *Вітчизна*, *полова*?

• *Далечінь* — далекий простір.

• *Вітчизна* — рідна країна, батьківщина.

• *Полова* — відходи, отримані в результаті обмолоту й очищування зерна.

5. Розвиток читацьких навичок.

— Читання «ланцюжком» з правильним інтонуванням речень, різних за метою висловлювання.

6. Робота за малюнком до вірша.

— Що зображено на малюнку?

7. Робота над прислів'ями.

— Поясніть перше прислів'я.

— Чому співучість мови порівнюють із соловейком?

V. Підсумок уроку.

— Що нового ви дізнались на уроці?

— Який твір прочитали?

— Хто його автор?

VI. Домашнє завдання.

Вивчити вірш Дмитра Павличка «Рідна мова» напам'ять.

Дата

Клас

Додатковий

матеріал до уроку

УРОК 2

Що більше ми пізнаємо світ, то більшим він стає для нас Вступ до теми: «Світ народився для мене»

Матеріал уроку. Акрівірш «Світ». Марія Чумарна «Осіньне листя облітає».

Мета. Ознайомити учнів з таємницями створення світу. Вчити бачити і розуміти прекрасне в природі, в житті. Розвивати вміння аналізувати поезію, уявляти прочитане. Виховувати почуття любові до всього, що нас оточує.

Обладнання. Відеоролик про створення Всесвіту, Біблія для дітей.

Хід уроку

I. Обговорення вивченого на попередньому уроці.

II. Ознайомлення з новим розділом.

1. Підготовча робота.

— Вставте пропущені голосні і прочитайте назву розділу.

СВТ НРДВС ДЛ МН (*запис на дошці*)

— Як можна пояснити цю назву?

— Чи любите ви світ, в якому живете?

— Як проявляється ваша любов? (*Я бережу природу, я не засмічую своє місто, я допомагаю бездомним тваринам...*)

— Чи любить світ вас?

— Як світ дарує вам свою любов? (*Сонце дарує нам своє тепло, квіти милують око, рослини дають нам кисень...*)

2. Робота з підручником.

— Розгляньте ілюстрацію до розділу.

— Які думки хочеться висловити, дивлячись на малюнок?

— Що привертає увагу?

— Чому дитина зображена більшою, ніж Сонце, Місяць, Земля?

— Чи відповідає даний малюнок назві розділу?

— Заплющте очі і послухайте вірш. (*Вчитель читає акривіри «Світ».*)

— Які кольори переважали у вашій уяві? (*Світлі, яскраві.*)

— Які почуття викликає вірш? (*Почуття радості, свободи, бажання жити.*)

— Прочитайте вірш мовчки.

— Чому перші літери у рядках виділені?

— Яке слово читаємо з перших букв кожного рядочка?

— Як називається вірш, назву якого можна прочитати за першими літерами у рядках?

3. Розповідь учителя про таємниці створення світу.

Світ виник так давно, що ніхто з людей не знає, як він народився. Але люди завжди хотіли дізнатися про таємниці народження нашої Землі. Існує багато різних історій, казок, написано багато книг, які розповідають нам про народження нашої планети, Сонця, зірок. Сьогодні людина вже може бачити далекий Всесвіт завдяки фотографіям, отриманим з космосу.

Але таємниць не меншає. І кожен із нас, поглядаючи в небо, засіяне зірками, мріє про те, аби зазирнути в його таємниці.

III. Підготовка до вивчення нового матеріалу.

Мовна розминка.

— Утворити словосполучення зі словом ЛІСТЯ.

— Утворити речення зі словосполученням *осіннє листя*.

IV. Повідомлення теми і мети уроку.

— Сьогодні на уроці ми будемо вчитися розуміти світ, який створений для кожного з нас. Ознайомимося з віршем Марії Чумарної «Осіннє листя облітає».

V. Опрацювання вірша Марії Чумарної «Осіннє листя облітає».

1. Читання вірша вчителем.

— Які картини постали у вашій уяві?

— Чи можна дібрати інший заголовок до вірша? («Початок і кінець», «Я хочу все на світі знати»...)

2. Читання вірша мовчки.

— Від чийого імені ведеться мова в вірші?

— Чи можна б було продовжити вірш?

3. Словникова робота.

— Закрийте читанки і утворіть словосполучення зі слів кожної колонки.

Поясніть значення кожного словосполучення.

трава	скінчилось
літо	минають
квіти	народились
серденько	догоряє
люди	готове

4. Розвиток читацьких навичок.

— Читання «ланцюжком» з правильним інтонуванням речень, різних за метою висловлювання.

— Читання вірша з елементами інсценування (робота в парі).

Один учень читає вірш, а інший рухами, мімікою зображає описане в творі.

5. Робота з малюнком до вірша.

— Що зображено на малюнку?

— Яка пора року?

— Початок осені чи кінець?

— Що бачимо на передньому плані?

— Що зображено на задньому плані малюнка?

— Що найбільше притягує око?

— Яким зображено хлопчика?

— Які кольори переважають?

— Про що згадуємо, коли бачимо ці кольори?

— Чи відповідає малюнок змісту вірша?

— Знайдіть рядочки вірша, які хочеться прочитати, дивлячись на малюнок.

VI. Підсумок уроку.

1. Бесіда.

— Який розділ почали читати?

— Про що йтиметься у творах цього розділу?

— Який твір прочитали?

— Хто його автор?

2. Створення сенкану «Світ». (Коллективне додаткове завдання виконувати на дощці.)

Сенкан — це вірш, що складається з п'яти рядків. Слово «сенкан» походить від французького слова «п'ять» і позначає вірш у п'ять рядків.

1. Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник).

2. Другий рядок — це опис теми, який складається з двох слів (два прикметники).

3. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (це дієслова).

4. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.

УРОК 3

Ця мудрість пройшла крізь віки

Дата

Клас

Матеріал уроку. «Казки, міфи і легенди про творення світу» (стаття в підручнику). Українська стародавня колядка «Коли не було з нащада світа». Давньоукраїнський міф «Род-Вседержитель, Білобог і Чорнобог».

Додатковий

Мета. Розширити знання дітей про різні форми усної народної творчості. Ознайомити з міфами і легендами українців, розвивати вміння тлумачити їх зміст. Формувати першооснови самостійної читацької діяльності школярів шляхом використання літературної спадщини українського народу. Виховувати інтерес і шанобливе ставлення до світоглядних уявлень наших предків.

матеріал до уроку

Обладнання. Аудіозапис колядки у виконанні Ніни Матвієнко, книга С. Плачинди «Міфи і легенди давньої України», «Тлумачний словник української мови».

Хід уроку

I. Представлення домашнього завдання.

Учні розповідають складену казку, демонструють малюнок до неї.

II. Мовна розминка.

1. Читання слів-анаграм.

ГАДЗАКА	(ЗАГАДКА)	ГЕНЛЕАД	(ЛЕГЕНДА)
АЗКАК	(КАЗКА)	КАЙАБ	(БАЙКА)
ФІМ	(МІФ)	ТИРЧАП	(ПРИТЧА)

2. Бесіда.

— Які ще форми усної народної творчості ви знаєте? (*Прислів'я, приказки, скоромовки...*)

— Чому люди склали казки, легенди, байки?

III. Повідомлення теми і мети уроку.

— Сьогодні ви дізнаєтеся про те, як виникли міфи. Ознайомитеся з давньоукраїнським міфом «Род-Вседержитель, Білобог і Чорнобог». Послухаєте українську стародавню колядку у виконанні народної артистки України Ніни Матвієнко.

IV. Робота над змістом уроку.

1. Слово вчителя. (*Звучить класична музика.*)

Священна мить... Із внутрішнім трепетом, затамувавши подих, з любов'ю відкриваємо золоті ворота у світ мудрості наших предків. Перед нами таємничий світ наших пращурів і їх творіння — прекрасні й могутні міфи. Міфи виникли в той час, коли люди по-іншому сприймали навколишній світ. Прагнучи пояснити незрозумілі явища, людина за допомогою уяви творила історії про надприродні сили, які нібито заселяють світ і втручаються в людське життя. Немає такого народу, який би не мав своєї міфології. Міфи — це колиска людської мудрості та уяви, в якій виколисувався кожен народ і все людство. Міфологія українського народу найдревніша, найпоетичніша у світі.

2. Опрацювання статті в підручнику «Казки, міфи і легенди про творення світу».

— Прочитайте вибірково, як створювалися міфи; що таке міф, казка, легенда.

— Який жанр усної народної творчості передував усім іншим жанрам?

— Чи знаєте ви якийсь міф чи легенду?

3. Українська стародавня колядка «Коли не було з нащада світа».

➤ Слухання колядки у виконанні Ніни Матвієнко.

➤ Словникова робота.

➤ Читання колядки вчителем.

➤ Тлумачення змісту колядки.

— Про що розповідається в колядці?

— Як створювався світ?

— Які слова привернули увагу?

- Чи сподобалось вам, як в давнину називали сонечко, місяць, зірки, небо?
- Чи подібна ця колядка на міф чи казку?
- Читання колядки учнями.
- Наспівування колядки.

4. Давньоукраїнський міф «Род-Вседержитель, Білобог і Чорнобог».

- Опрацювання назви міфу.
- Прочитайте уважно кожне слово назви.
- Чи можемо з назви твору здогадатися, про кого або про що буде йтися?

Що, на вашу думку, означають імена героїв міфу?

— Яким можна уявити Рода-Вседержителя? Яким Білобога? Яким Чорнобога?

- Розповідь учителя.

На вершині Дерева Світу сів Бог-Творець — Род-Вседержитель. Його назва вказує на те, що він все народжує і все «держить», тобто утримує в порядку. Його синами є Білобог і Чорнобог. Обидва вони брали участь у творенні нашого земного світу: Чорнобог приніс у своєму ключі жменьку землі і посіяв її серед моря, а Білобог приніс із неба золоте зерно — щоби все створене на землі пам'ятало про небесний світ: світ сонця і великої любові, правди і добра. Кожен із синів Рода-Вседержителя наділив душами всі створіння, які опинилися на його боці: Білобогу належать світлі, чисті душі, що живуть за законами неба, а Чорнобогу — темні, які чинять зло і кривду. І з того часу сила Чорнобога належить ночі — він вважається володарем підземного царства, ворогом правдивих і добрих людей, небесного світла, покровителем кривди. Згідно з повір'ям, Чорнобог перетворювався на Чорного лебедя, постійно воював з Білобогом.

Білобог — головний бог добра і світла правди, один з найдавніших і найголовніших персонажів давньоукраїнської міфології. За повір'ям — захисник людей від зла. Перетворювався, згідно з повір'ям, на Білого лебедя.

- Читання міфу вчителем.
- Словникова робота.
- Глумачення змісту прочитаного.
- Ким були Род-Вседержитель, Білобог і Чорнобог?
- Хто вибирав дорогу?
- Хто ніс колосся, а хто — землю?
- Хто став правити створеним світом?
- На що схожі душі людей, що живуть у світлі Правди?
- А душі тих, хто живе у Кривді?
- Вибіркове читання.
- Як утворився острів, що піднявся з морського дна?
- Ким перекинувся Білобог?
- Хто і як наділяв всі створіння і людей душами?

V. Підсумок уроку.

1. Вправа «Групування».

На дошці — центральна фраза уроку.

- Запропонувати учням назвати всі види усної народної творчості.
- Записати всі слова довкола центрального слова.

2. Бесіда.

- Твори яких жанрів ми сьогодні читали на уроці?
- Чи сподобалися вам дані твори?
- Чи нагадує міф казку? Чим?

VI. Домашнє завдання.

Опрацювати тексти з підручника. Дати відповіді на запитання після текстів.